

európai tükör

2002. VII. évfolyam 1-2. szám
Ára: 1360 Ft

Integrációs
Stratégiai
Alapkezespont
ism
Minisztériumi Hivatal

A tartalomból:

- Csaba László: Lackentől a bővülésig
Hedri Gabriella: Az európai egyesülés folyamatai
Kovács Gabriella: Német külpolitika a Schröder-kormány alatt
Kovács Teréz: Közép-Kelet-Európa mezőgazdasága és vidékfejlesztése az EU-csatlakozás tükrében

Tartalom

2002. 1-2. szám

Nehéz év előtt	1
CSABA LÁSZLÓ: Laekentől a bővülésig	3
HEDRI GABRIELLA: Az európai egyesülés folyamatai	17
KOVÁCS GABRIELLA: Német külpolitika a Schröder-kormány alatt	27
KOVÁCS TERÉZ: Közép-Kelet-Európa mezőgazdasága és vidékfejlesztése az EU-csatlakozás tükrében	52
ANTAL PÉTER: Az Európai Unió GSP rendszere	66
BAKAY ZSOLT: Az EU előcsatlakozási segítségnyújtása: ISPA	84
BARTHA PÉTER – GORDOS ÁRPÁD – VÉGH JÓZSEF: Az EU-integráció intézményesített kapcsolatai – szakbizottságok és ügynökségek	96
KÁTAI ANIKÓ: Merre tovább? Az Európai Unió fogyasztóvédelmi szabályainak továbbfejlesztése	105
FARKAS GYÖRGY: A vállalati tervezés és az EU-felkészülés összefüggései	109
Az EU-csatlakozás költségei és haszna (Az osztrák és a magyar példa)	143
Párbeszéd Magyarország EU-csatlakozásáról	146
Külügyminisztérium – Információk a csatlakozási tárgyalásokról	
GYÖRKÖS PÉTER: Finisbe fordulva – a csatlakozási tárgyalások utolsó éve	149
A Országgyűlés Külügyi Hivatala – Európai elemzések	
HORVÁTH ZOLTÁN – SINKA LÁSZLÓ: Az EU jövőjéről folyó vita Laeken után	155
Központi Statisztikai Hivatal	
NÉMETH ESZTER: EU-csatlakozás a statisztikák tükrében	167
English Section	
Table of Contents	173
English Summaries	175

p
 ci
 k
 b
 al
 ez
 fc

al
 de
 re
 né
 sz
 év

g
 né
 ze
 cs
 pe
 zé

sz
 or
 ke
 ju
 vá

ko
 20
 m
 ro
 cs
 ly

cil
 zé

**A Miniszterelnöki Hivatal
Integrációs Stratégiai Munkacsoportjának
kéthavonta megjelenő folyóirata**

- Szerkesztőség: 1357 Budapest, Pf. 2
- Felelős kiadó: **Práger László**
- Főszerkesztő: **Becsky Róbert**
- Szerkesztők: **Fülöpné Gulyás Mária,
Galambos Zsuzsa, Darányi Istvánné**
- Készült a **Szabad Föld Lap- és Könyvkiadó Rt.**
gondozásában.
A nyomdai munkálatokat a Magyar Hivatalos
Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája végezte
- 02.0675
- A folyóirat **előfizethető** a Szabad Föld Rt.-nél, 1133
Budapest, Visegrádi u. 116.
Telefon/fax: 239-4831
A 2002. évben az éves előfizetési díj: 3696 Ft
(6 lapszám)
A Miniszterelnöki Hivatal Integrációs Stratégiai
Munkacsoportjának kiadványai hozzáférhetők
az Országgyűlési Könyvtárban
ISSN 1416-6151

LAEKENTŐL A BŐVÜLÉSIG

Csaba László
az MTA doktora,
egyetemi tanár

A tanulmányban négy kérdésre keresi a szerző a választ. Az első: reális veszély-e, hogy Magyarország nem kerül be az első bővítési körbe? A második: az EU 1999 óta meginduló reformlendülete létrehozta-e a tíz vagy akár tizenkét taggal történő bővíthetőség esélyét? A harmadik témakörben az EU-n belüli nyitott kérdéseket, nem utolsósorban ezeknek a bővítés még elfogadható költségeire gyakorolt hatását elemzi. Végül a bővítési folyamat hosszabb távú kilátásait és az ezzel kapcsolatos néhány főbb feladatot tekinti át.

Az Európai Unió laekeni csúcsértekezletén új lendületet kapott az EU-n belüli reformok kidolgozása, és megerősítést nyert a nizzai és a göteborgi határozatokban körvonalazott bővítési menetrend érvényessége is. Ez végső soron nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy az uniót jellemző araszoló haladás mellett fokozatosan, de visszavonhatatlanul létrejött az erősebb partner politikai elköteleződése. Más szóval a napi sajtóban és a szakirodalomban továbbra is túlnyomó borúlátás ellenére az EU-t immár saját döntései viszik azon az úton, ahonnan többé nem lehet visszatáncolni: valamiféle bővítésre mindenképpen sort kell keríteni, az Európai Parlament külügyi bizottsági vezetőjének szavaival „akár készen állunk rá, akár nem” (Brok, 2001). Jól látható már, hogy amint a német és a francia választásokkal létrejött a stabil kormányzat az EU kulcsállamaiban is, az valamilyen módon rá fog bólintani azokra a reformokra, amelyek az unión belüli nagy elosztórendszereket átszabják, s ezáltal fokozatosan megteremtik az unió keleti kibővítésének pénzügyi és intézményi megalapozását is. Persze a miképp igen fontos kérdéseiben, vagyis abban, hogy „per szaldó” kinek mit jelent majd a bővítés, ma még nem lehet tisztán látni. Az azonban aligha kérdéses, hogy – a 90-es évtizedtől eltérően – az elefánt most megmozdult, és immár saját lendülete fogja átlendíteni azokon a holtponatokon, amelyeket az egyes kérdések „önmagában vett” szakértői elemzése esetén bárki könnyűszerrel előre jelezhetne. Ez pedig nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy az időnként a legmagasabb körökből is hallható krízis-fenyegetések – mindkét oldalon – inkább taktikai, semmint érdemi jelleggel értelmezhetők. Más szóval: nincs olyan kényszerítő ok, ami miatt – bármely ma még nyitott kérdés megválaszolatlansága mellett is – további tíz-tizenkét éven át parkoló pályára kerülhetne a keleti kibővítés egésze.

Magyarország a kibővítési versenyben

Az Európai Unió különböző rendű-rangú vezetői különösen a keleti kibővítéssel kapcsolatban derülátó nyilatkozatok kiadásakor – így Nizzában, Göteborgban és

Laekenben – rendre azt emelték ki, hogy bővítés ugyan lesz, de a közösségi vívmányok rendszeréből egy tapodtat sem engednek. Nem lesz tehát egyfajta – a bizottságpolitikusok által kedvelt – nagyapó-szemlélet, ahol az a tény, hogy egy tagjelölt a 31 csatlakozási fejezetből mondjuk 29-ben nem felelt meg, e jelölt kis mérete vagy épp ellenkezőleg, geopolitikai megkerülhetlensége okán mellékes, alárendelt tényezővé válna. Ekkor pedig az uniós jog- és előírásrendszer – beleértve a schengeni egyezményt, a közös valutát, a versenypolitikát és az audiovizuális termékek forgalmát – összességében maga differenciál és maga ütemezi majd a tagjelöltek érkezésének sorrendjét. Vagyis az általános fogadókészség a konkrét ügyekben megfigyelhető, a korábbinál is keményebb – és kevésbé kompromisszumkész – uniós állásponttal társult. Ezt egyebek mellett az is magyarázza, hogy az egyik tagjelölttel kötött kompromisszum, az egyiknek megadott engedmény kvázi-automatikus módon előbb-utóbb az összes többire is kiterjesztődik. Nem lehet más agrár-engedményeket tenni Máltának, mint Lengyelországnak, hisz az egyenlő elbánás megkerülhetetlen jogelv.

Ebből az alaphelyzetből az következne, hogy a tagjelölt országoknak, különösen pedig az élenjáróknak, akik a legkényesebb témákat készülnének lezárni, lehetőleg még 2002-2003 során, ki kellene vonniuk az uniós kérdéseket a belpolitikai csatározásokból. Ugyanakkor ez lehetetlen, hiszen az uniós csatlakozás nem olyan, mint egykor a KGST-együtműködés volt, ahol csak a külgazdasági politikák, mi több, azoknak is csak a keleti viszonylata került egyeztetésre. Az uniós csatlakozás a tagjelöltek egész berendezkedését, politikai és gazdasági modelljét átható és formáló lépés. Így pedig messze túl azon, hogy egy-egy ágazat, vállalatcsoport vagy terület mennyi pénzhez jut, az illeszkedés mikéntje tipikus közösségi választást igénylő kérdéseket vet föl mind a jövedelemelosztás, mind a hosszabb távú működési elvek és eljárások tekintetében. Igaz ez a költséző, államelvű gazdaságpolitikát kizáró, a gazdaság kormányzati finomhangolását és a nagy konjunktúraélénkítő (vállalkozásserkentő, anticiklikus) programokat elvileg és gyakorlatilag kizáró valutaunióra (Issing és tsai, 2001, 1-2. fejezet), épp úgy, mint az állami támogatáspolitikai módját és mértékét szigorú szabályokhoz és átláthatósági követelményekhez kötő versenypolitikára (Török, 1999), az audiovizuális politika magától értetődő kérdéseiről nem is szólva. Azt pedig legkésőbb a Bokros-csomag óta tudjuk, hogy még technikailag helyes lépések sem lehetnek eredményesek, ha a társadalom ellenérzésével találkozunk, s nem előzi meg ezeket a közvélemény többségének megnyerése. Így pedig az uniós témák a hazai viták tárgyai voltak és maradtak. A kérdés persze épp az, hogy ez miképp hat a tagfelvétel folyamatára, hisz e viták – főleg a választási ciklus közeledtével – gyakorta nem a szakszerűség, hanem a rövid távú célszerűség látszatának szabályai szerint zajlanak.

Érdeemes ebben az összefüggésben is a komparatív megközelítésnél maradni, hiszen – különösen Brüsszelből nézve – igen ritkán értékelődik egy-egy ország belpolitikai (lag motivált) lépése önértékén, a többi ország – főleg a versenytársak – eseményeitől elszakítva. Ebben a metszetben vizsgálva Magyarország viszonylagos „eseménytelensége” kimon-

dottan pozitív üzenet hordozójává vált. Ha csak a szűkebb környezetet vizsgáljuk, a következők voltak 2000-2001-ben megfigyelhetők.

A kilencvenes évtized éltanulója kétségkívül Lengyelország volt, különösen a 90-es évtized második felének kiemelkedő növekedési teljesítménye alapján. A nemzetközi tájékoztatás – részben bezzeg-gyerek iránti szükséglete miatt – nem tulajdonított jelentőséget azoknak az elemzéseknek, amelyek a lengyel társadalom erőteljes megosztottságát, a győztesek és a vesztesek közti erősödő területi és társadalmi különbséget már-már a demokratikus kereteket szétfeszítő mértékűnek láttatták (Kowalik, 2001). Épp azért kevésbé meglepő volt az, hogy évi 8-9%-os GDP-arányos fizetésimérleg-hiányt még a viszonylag zárt gazdaságú, nagy belső piacú Lengyelország sem bírt el tartósan, igazolva azt, hogy nem a mindenkor maximális növekedés a legjobb út. Másfelől az sem lehet meglepő, hogy a lengyel törvényhozásban nincs többsége az EU ügyének, hiszen a két Európa-párti alakulat, a szociáldemokraták és a liberális konzervatívok (Polgári Tömörülés) nincsen egymással beszélő viszonyban, így kompromisszumképes kormányzati többség sincsen. Bármit is tárgyal ki a lengyel küldöttség Brüsszelben, az nem szavatol semmit Varsóban.

Csehország megítélése az elmúlt években lényegesen rosszabb volt, mint amit a csöndes nagykoalíció gazdasági törvénykezési teljesítménye indokolt volna. A korábban hiányolt lépésekre – így az értékpapírpiac szabályozására, a bankok magánosítására, a munkaerő-fölösleg leépítésére – sor került. Ugyanakkor a pártok és a gazdaság összefonódása miatt nem szüntek meg a botrányok. A privatizációt ellenző balszárny a kormányzat több lépését meghiusította. A temelini atomerőmű pedig az osztrákokkal szembeni keménység jelképévé vált. A választásokon biztos befutónak látszik az euroszkepsziséről ismert Václáv Klaus pártja. Emellett a cseh gazdaság csak stagnálás mellett ért el árstabilitást, növekvő gazdasághoz növekvő árak társultak. A jelenleg 20%-os támogatottságú kommunista párt előretörése és az ellenintézkedéseket kiváltó (aggasztó mérvű) romakivándorlás, a német elüldözötték ügyeivel – köztük a kétnyelvű táblák igényével – szembeni érzéketlenség miatt Csehország sokkal kevesebb rokonszenvet élvez, mint amit a száraz tények alapján várhatnánk. Igaz, az egyetlen évben elért 11%-os államháztartási deficit még sokáig kizárja, hogy Csehország ismét az éltanulók közé kerülhessen.

A nyugat-barát kormányok bukása Romániában, Bulgáriában és Litvániában, a politikai fordulat után várt konszolidáció és gazdasági fellendülés elmaradása Szerbiában és Horvátországban, Vladimír Meciar várható visszatérése Szlovákiában, no és persze a macedóniai fiaskó együttesen a rossz hírek szaporodását jelentette az EU számára. Szembeötlővé vált az átfogó keleti politika hiánya. S ugyanilyen szembeötlően mutatja a térség gazdaságainak átfogó elemzése (Hare, 2001) az egyes gazdaságok eltérő ütemű és eredményességű intézményi változásainak a hosszú távú teljesítményben megjelenő eltérő alakulását. Ez az „eltérő” a felsorolt példák szerint első sorban a várakozásoktól rendre elmaradó teljesítmények udvarias megfogalmazását fedi. Vagyis az EU-nak immár közvetlen készíttetése az, hogy stabilizáló szerepet játsszék saját hátsó

udvarában, azaz a sikertörténetek fölkarolásával és a lemaradók számára az európai távlat megnyitásával maga is hozzájáruljon a kibontakozáshoz. A semmittevés, a kiválás irányzata, a sodródás továbbfolytatása elfogadhatatlanná vált, ezért a Nizza-Göteborg-Laeken vonal, a befogadó készség erősödése önérdékből fakadó fordulatnak mondható.

Ebben az összképben némiképp leértékelődnek a hazai közbeszédet uraló témák. Mint a velencei bizottság állásfoglalásából kitűnt, a kedvezménytörvény eredeti formájában nem, csak az egyetértési nyilatkozattal kiegészítve eurokonform, a végrehajtás során a területenkívüliségi elemek további nyesegetése sem lesz elkerülhető. A Szerbiával kötött szabadkereskedelmi egyezmény bizonyos fokig beleillik a Balkán stabilizálását célzó uniós politikába, másfelől a horvát társával kapcsolatban megfogalmazott uniós kételyek sem veszítettek érvényükből. Elgondolkoztató, hogy érdemes-e perre menni az EU leghatalmasabb főbiztosságával olyan adókedvezmények ügyében, amelyek ésszerűségét az OECD évek óta – joggal – vitatja, mi több, nemzetközi felmérések szerint (Blomström, 2001) nem is meghatározói a nemzetközi cégek telephelyválasztásának. Mindezek azonban az összképet inkább árnyaló, semmint meghatározó tényezőknek bizonyultak.

E vitatott kérdések háttérben még inkább figyelemre méltó az a teljesítmény, hogy hazánkban 23 fejezetet sikerült 2002 januárjára lezárnia, s a többiek „fözlárkóztatásához” tervbe vett pótforduló igénybe vételére már nem lesz szüksége. A lezárt fejezetek számánál fontosabb azok tartalma. Különösen a munkaerő mozgása, a földkérdés és nem utolsósorban a közlekedés ügyében létrejött 2001. évi egyezséggel olyan állapot jött létre, ahol már egyetlen lényeges területen sem a magyar igények jelentik a végső megállapodás gátját, hanem az uniós álláspont kialakulatlansága. Ez úgy is megfogalmazható, hogy magyar részről az uniós-érettség állapota beállt, a negyedik koppenhágai kritérium – az EU felvevőkészsége – viszont döntő módon nem befolyásolható a fölvételre várók részéről.

Lényeges előrelépést jelentett a jegybanktörvény 2001 júniusi módosítása, amivel kikerült a valuta külső értékének védelme a jegybank feladatai közül, továbbá az árfolyamrendszer megváltoztatása, aminek révén a magyar árfolyamrendszer az EMU-val összhangba kerül. Ugyanakkor elemzők rámutatnak (Orlowski, 2001, 21-22. o.) arra, hogy a defláció elakadásának csak az egyik tényezője volt a csúszó leértékelés túl sokáig érvényben maradó rendszere. A visszatekintő várakozások jelentős része, az automatikusan az előző évi árszínhez kötődő kiigazítások elterjedtsége (a nyugdíjtól a biztosítási díjakig) és a költségvetés dominanciája az inflációs célkitűzés mellett bizonytalansági tényezőket is hordoz. Az államháztartás hosszú távú kiegyensúlyozottságát (az EU-zsargonban: fiscal sustainability) megalapozni hivatott reformokra a választásokat követően sürgősen sort kell keríteni, mert a jegybank által 2006-ra már megcélzott euró-övezeti tagság elnyerése nem egyszerű bejelentkezés kérdése. A kelet-ázsiai tapasztalatok fényében a tőke mozgások teljes köre – a rövid távú műveletekre is kiterjedt – liberalizálása sem teljesen kockázatmentes, ha a megkötések kikerülésének ná-

lunk is elterjedt eszköztára volt ismert. Ha azonban a 2000. és a 2001. év kiváló fizetési mérleg pozíciója fenntarthatónak bizonyul, ez a kockázati tényező a gyakorlatban nem lesz nagy. Paradox módon a hazánkkal egy kategóriába sorolt Argentina és Törökország megingása viszonylagosan felértékelte és magához térítette a pesti tőzsdét is, ami ugyancsak stabilizálóló hat. E folyamatot érdemes lenne a pénzügyi piacot élénkítő új bevezetésekkel (magánosítási lépésekkel) és pénzügyi befektetések kedvezményezésével (a jelenlegi sujtás helyett) erősíteni. Az ehhez szükséges lépések nem igényelnek stratégiai döntést és éles gazdaságfilozófiai fordulatot sem.

Nem lenne a körkép teljes a csatlakozási folyamatban élenjáró két szigetország említése nélkül. Málta esetében a jelentős (5%-nyi) államháztartási hiány, a kormányzat populista politikája és az ellenzék változatlanul érvényes – EU-ból való kilépést ígérő – álláspontja miatt a tényleges tagfelvétel korántsem oly egyszerű a gyakorlatban, mint a lezárt tárgyalási fejezetek száma alapján vélhetnénk. Ciprus esetében a két anyaország és a két közösség érdeke egyaránt a gyors megegyezés lenne, hisz olyan Ciprust, aminek kormánya nem tudja szuverenitását az egész szigetre kiterjeszteni, nem vesznek fel. Ezért a nemzetközi elemzők közt nagy reményeket keltett a két népközösség vezetői között 2002 elején megindult tárgyalás-sorozat. E reménykedés közben háttérbe szorult az, amit jól informált megfigyelők (C. Sr, 2002) nyomban felvetettek: a görögök egységállam-felfogása és a törökök konföderációs eszméje oly messze van egymástól, mint Makó Jeruzsálemtől. Az egyetértés tehát a formára, a vita minden lényegi pontra kiterjed. Minél távolabbinak véli az elemző Törökország uniós tagságát, annál több ideje van Ankarának arra, hogy ezt az aduját ne adja fel. És viszont: a görögök egész keleti bővítés megvétőzását kilátásba helyező fenyegetését sincs okunk kélezgintéssel elintézni – márpedig a görögök előfeltételként szabják Ciprus csatlakozását is.

Az uniós készütségi fokáról

Érdemes ismét felidézni, hogy az uniós számára a kibővítés inkább mellékkérdés, a fő kérdés saját működőképessége és az ezt megalapozni hivatott reformok sikere. Ebben természetesen a tagjelöltek is érdekeltek, hiszen ha 15 tagállam mellé még 13-at felvesznek, az a döntéshozatali rendszert – ami ma is jórészt az informalizmusra épül – szétfeszíti. Ráadásul a mai jogosultságok fenntartása mellett, ugyanakkor a mai költségvetési befizetési gyakorlat megtartásával az EU-nak már a 10 taggal történő kibővíthetőségére sem elegendők a jelenleg érvényes pénzügyi előirányzatokban jóváhagyott forrásai (Juhász, 2002).

Az euró – még a Kohl–Mitterand korszakból származó, és hozzá mérhető utód nélkül maradt – kezdeményezése 1999 januárja és 2002 januárja között sikerrel ment végbe. A tagállamok közti konvergencia erősödött, az olajár hektikus mozgása és az amerikai gazdaság stagnálása (puha földet érése), meg a világpolitikai fordulatok együttesen sem rázták szét az euró-övezetet. A különféle kihívások kiemelték az európai jegybank kétpilléres stratégiájának helyességét, amennyiben a közösségi szintű

pénzpolitika nem reagál „regionális” hatásokra, továbbá az M3) a szélesen vett pénzmennyiség szabályozása révén nem okozza a gazdaság konjunkturális kilengéseit, így azok csillapítására sem hivatott (Clausen–Donges, 2001, 1316. o.). Ugyanígy bebizonyosodott, hogy a piac értékítélete ellenében amúgy sem lehet semmilyen árfolyamot fenntartani, így az árfolyamcél (valuta célövezetek kialakítása) reménytelen próbálkozás. Az euró kezdetinél alacsonyabb dollár-árfolyama nem vezetett árfolyam-alapú költséginflációhoz, az olajármozgás kiváltotta átmeneti kilengés után az euró-övezet inflációja 2001 novemberére visszatért az informálisan vállalt 2%-os szintre. A készpénzkénti bevezetés zökkenőmentesen és az általános árszintet érintő nagyobb változások nélkül történt meg.

1999-2001 között már-már a jó modor részévé vált az európai jegybank (ECB) és az amerikai jegybank (FED) szembeállítás, és az utóbbit másfél évtizede vezető Greenspan felmagasztalása. Az elmúlt időszak fejleményei azonban nem igazolták ezt a felvetést, az ismételtetés, a sulykolás pedig csak a reklámozás gyakorlatában tekinthető sikermutatónak, tudományos bizonyítékként egyelőre nem bevett. Egyfelől minden elemző számára világos, hogy a FED 1997-1999-ben hibát vétett, amikor az amerikai gazdaság túlhevítése ellen nem tett semmit, hisz ez egyike azon – kis számú – lépéseknek, amit a monetáris politika még a klasszikus friedmanni felfogásban is képes lett volna megtenni. Másfelől jól látható az is, hogy miközben az alapkamatláb a 2001. januári 6,5%-ról 2002 januárjára 1,75%-ra csökkent, a gazdaság ettől nem jött lendületbe, a tőzsde nem nyerte vissza korábbi csúcsértékét. Sőt, a vállalati alkalmazkodás is jórészt a hagyományos úton – készletleépítéssel, átszervezéssel, új technológiák meghonosításával – történt meg, csődökkel és a 40 éve legalacsonyabb kamatszint mellett 1 millió munkavállaló elbocsátásával (Riecke, 2002). Ezek szerint Amerikában az inflációt is a verseny tartotta kordában. Az ECB – és főképp Duisenberg – által pártolt „be nem avatkozási” politika az amerikaival szembesítve egyáltalán nem tűnik sem oly doktrinernek, sem oly sikertelennek, mint ezt egy időben állítani volt szokás. Európa ugyanis az árstabilitás mellett pozitív növekedési pályán maradt.

Közismert, hogy az európai gazdasági modellekre – az amerikaival szemben – a résztvevők nagyobb beleszólása, a korporatív megoldások elterjedtsége, a széles körű szabályozás és egészében a hatékonysággal szemben a méltányossági megfontolások nagyobb szerepe jellemző (Lányi, 2001). Az euró bevezetésével szemben az egyik fontos ellenérv épp az volt, hogy ha ezek a megoldások nem alakulnak át, az a közös valuta működőképességét kérdőjelezheti meg. A tőkepiaci folyamatok elemzése (Perée–Steinherr, 2001) azonban arra utal, hogy a gazdálkodás „amerikanizálódása” megindult, az állam dominanciája a tőkepiacon csökken, így a befektetések – előírások gerjesztette – hazai irányultsága is csökken, miközben nő a vállalati kötvényfinanszírozás súlya. 2001-ben már akár 7 éves lejáratú euróban jegyzett papírok is forogtak. A bankszektor mellett a tőkepiaci finanszírozási szerepe is nő, amit a nyugdíjrendszer magánosítása erősíteni fog. Mindez arra utal, hogy az eurótól várt hatások, így a ver-

seny erősítése, a deregulációra készítés és az egységes piac megerősítése immár a gyakorlatban is érvényre jut.

Az EU kormányzati-kormányközi szinten is fölismerte ezt a kihívást, a legerőteljesebben talán a globális versenyképességet szorgalmazó lisszaboni határozatokban (Práger, 2000). Az EU mint közösség ekkor emelte a megújulást a zászlajára a status quo minden áron történő megvédelmézésé helyett. A középpontba a tudásalapú gazdaság és a piacnyitás került.

Ugyanakkor a politikai gyakorlatban a világháborús élmény és a nagy távlatú víziók híján való, a kormányzást a napi ügyintézésel azonosító politikusnemzedék került hatalomra. E körök számára a minden reform ellentmondása – a költségek azonnaliak, a hasznok távoliak és bizonytalanok – természetsszerűleg bénítólag hatott. A közbeszédet és a tájékoztatást uraló infotainment sem kedvez a nagy átalakítások műfajának.

Így pedig nem lehetünk meglepve, hogy minden olyan esetben, amikor valakinek a veszteségeit a politikai folyamatban sikerült megjeleníteni, az elodázó-védekező, bénító reakciók kerültek túlsúlyba. Mint a svéd miniszterelnök (Persson, 2002) kritikai felsorolása jelzi, a közösségi szabványoktól a pénzügyi piacok közös szabályozásáig, az európai légtér megteremtésétől a vállalatátvitel közös szabályaiig, de az olyan átfogóbb kérdésekig, mint az előnyügdíjazások korlátozása, a tömegközlekedésnek az egyénivel szembeni kedvezményezése, vagy a környezetbarát szabályozás megvalósítása is: a stagnálás a jellemző. Az Unió némely államában az 50 százalékot is meghaladja a közteherszint, az energetikai és a pénzügyi szolgáltatások piaca nem nyílt meg, s várat magára a társadalombiztosítási jogosultságok unión belüli, országhatárokon túllépő átvihetősége is.

Mindent egybevetve ez a madártávlatú kép már jórészt megelőlegezi azt is, hogy mi történhetett az EU egészének intézményrendszerében, s ebben a koordináta-rendszerben mozogtak az unió főbb politikáit érintő reformelképzelések is. A nizzai szerződés egy évtized vajúdnak után is nyitva hagyta az összes olyan kérdést, ami a jelentősen (nem egy-két taggal) kibővülő közösség működési algoritmusát érintette volna (Csaba, 2001). Francia kormányzati elemzők ehhez azt teszik hozzá, hogy a szerződés elérte fő célját, ami a nagy tagállamok érdekeinek erősebb képviselése és a nagyszámú kis állam megjelenéséből adódó, áttekinthetetlen koalícióképzésből adódó „veszélyek” kiküszöbölését célozta és eredményezte is (Bobay, 2001). Ehhez képest az a – túltárgyalt – kérdés, hogy hazánknek hány képviselője lesz az inkább tanácskozási jogkörű Európai Parlamentben, inkább alárendelt jelentőségűnek tűnik.

E kérdések megoldására Laekenben úgy döntöttek, hogy 2004-re újabb kormányközi értekezletet hívnak életre, s ezt megalapozandó a tagjelölteket is felölölő konventben vitatják meg az új európai unió döntési rendjéről.

Egyfelől a tagjelöltek örülhetnek annak, hogy az így kialakított rendszerben, legalábbis a koncepcionális szakaszban, nem a partvonalról bekiabáló szurkoló szerepe jut csak számukra, hanem részt vehetnek az új szabályok kimunkálásában. Ugyanakkor a kisebb európai ország törvényhozását idéző, tisztázatlan munkarendű és finanszírozású

konvent már induláskor egy elveszített futball-selejtezőre emlékeztetett, fölvetve azt a jogos kérdést, hogy eképp – csúcsértekezletessel – lehet-e egy bürokratikus rendszer működési rendellenességeit orvosolni (Norman, 2002). Közben a francia, a német, a belga és a holland szerzők visszatérően az európai föderáció gondolatát pártolják, a hagyományos angol–spanyol ellentengely újabb támogatókkal bővült. A 2000-ben szankciókkal sújtott Ausztria semmiféle nemzetek fölöttiséget nem támogat (Schulmeister, 2000), csakúgy, mint az EU közös védelmi politikai kezdeményezését kihagyott és mellőzött játékosként átélő skandináv államok. A folyamat újdonsága a Bizottság szerepét csökkenteni és a nemzetközi döntéshozatalt korlátozni kívánó újabb keletű olasz álláspont (Trofimov–Clark, 2002). Összességében a nagy tagállamok megosztottsága valószínűtlenné teszi, hogy a konvent javaslatai a nizzai szomorú benuhátságot meghaladó forradalmi újításokat tartalmazhatnának, még ha a konvent mint munkamódszer működőképességnek bizonyulna is.

Ebből következően viszonylag egyszerűen belátható, hogy a francia külügyminiszter fölvetését követően Big Bang Plus-nak elkeresztelt ötlet a nagycsoportos bővítésről valóban inkább a távlatos gondolat kísérlet, semmint az uniós gyakorlati politika világába tartozik.¹ Az előadottakból is belátható, hogy az EU nem képes a mai döntési rendjében taglétszámának megkétszerezésére (ha Norvégia és Svájc bármikor bekövetkezhető fordulatára is fölkészülünk). Ekkor pedig nincs más választás – a döntésképtelenség, a konstans benuhátság elkerülésére –, mint a kibővítési folyamat szándékos lassítása, elhúzása, csöpögtetett ütemezése. Ez a felismerés még akkor is helytálló, s a döntéshozatal természetéből adódóan perdöntő, ha a kibővítés pénzügyi keretszámai – valamely csoda folytán – tényleg rendelkezésre állnának, és a nagy befizető országok támogatását tudhatnák maguk mögött. Így tehát az – a közvéleményt 2001-2002-ben nemcsak nálunk lekötő – vita, hogy örülünk-e a nagycsoportos fölvetésnek, vagy sem, hogy a magyar integrációs stratégia stréberkedjen-e, vagy sem, okafogyottnak tűnik.

Nyitott kérdések az uniós részpolitikákban

Az Európai Unió jogi értelemben a közösségi vívmányok (jogszabályok és intézmények) együttese, közgazdasági oldalról azonban első sorban a közös célok által meghatározott és a közös elvek szerint működtetett pénzköltés és ágazatpolitikai célkitűzések sora. Ha ez így van, s tudjuk, hogy a tagjelöltek összes GDP-je az uniós össztermék alig 6%-a, akkor világos, hogy az uniós részpolitikák reformját főképp az uniós közgondolkodás, az uniós adófizetői közösség és az együttesen (a nemzeti álláspontok eredőjeként létrejött) kialakított célrendszer határozza meg. A tagjelöltek igényei ezt színező, kiegészítő, de semmiképp se meghatározó tételekként jönnek számításba.

¹ Alternatív értékelés szerint ez a keleti bővítés szándékos lassítását célozza, míg az unió belüli intézményi és újraelosztási viták le nem zárulnak (Havasi, 2002., 34-36. old.).

Ezért miközben tárgyalási álláspontként jó hivatkozás az, hogy Laekenben a jelenlegi szabályok szerinti csatlakozásról szoltak, tartalmilag ez biztos másképp áll, főleg hosszabb távon. Az EU hosszabb ideje és minden részterületén átalakulóban lévő, mozgó célpont, ahol az átrendeződés épp az unió oszloposnak mondható politika-területein a legjelentősebb, s ahol a politikát megalapozó gondolkodás messze előrébb jár, mint ahogy az a ma érvényes szabályokból látható lenne (ld. átfogóan Green–Cowles–Smith, szerk. 2000). Kis túlzással megállapítható, hogy az uniós szabályrendszer szinte minden eleme vita tárgya. Megkérdőjeleződött az elosztási módszerek hatékonysága, célszerűsége és méltányossága. Ezen túl a nagy befizetők egyre kevésbé hajlandóak a Genschler-féle „csökkfüzet-diplomáciára”, hiszen az ezt megalapozó büntudat teljesen kikopott a politikából.

Már a jelenlegi pénzügyi kereteket kialakító berlini csúcson megállapodás született arról, hogy a legnagyobb elosztó rendszerek működését féldőben áttekintik, s módosításukról 2005-re politikai szinten jóváhagyandó új megállapodást készítenek. Ebből a szempontból – és a kiadásokon belüli négyötödös részarányuk miatt is – előkelő helyen szerepel a közös mezőgazdasági politika és a strukturális alapok reformja.

Az uniós agrárpolitikában központi szerepet játszik a kontinentális európai vagy multifunkcionális mezőgazdasági modell megőrzése. Ez azt jelenti, hogy az EU egyre kevésbé tekinti céljának azt, hogy minél több mezőgazdasági terményt állítsanak elő a keretbe tartozó gazdák. Ezzel szemben fontosnak tartja a vidéki életmód kulturált és jövedelemszerzésre alkalmas adó feltételeinek biztosítását, a fogyasztóvédelem erősítését, a növényvédelmi és állategészségügyi előírások szigorítását, a környezetvédelmi és tájvédelmi szempontok erősítését. Szó sincs tehát a 60-as évtized mennyiségközpontú, és főleg a garantált árakra és a piacvédelemre építő modelljének fenntartásáról. Kibővítésre eleve csak az 1992 óta folyó reformok szabta szemléleti keretekben és azokhoz illeszkedve kerülhet sor. Ekkor pedig a többlettermelés (túltermelés) elkerülése az unió alapvető érdeke, hiszen a többlettermelést külföldön értékesíthetővé tevő közvetlen exportsubvenciókra a GATT-egyezmény következtében immár nincs mód (Tangermann–Banse, szerk. 2000). Sőt, az e cikk lezárásakor megindult dohai forduló – a világkereskedelmi tárgyalások – keretében a fejlődő országok és az Egyesült Államok olyan napirendet fogadtatott el, ami mindenképpen még további engedményekre kényszeríti majd az EU-t a protekcionizmus leépítésének irányában (részletesen: Halmai-Elekes, 2001).

Az unió belüli széles körű vita folyik a rendszer átalakításáról, ezen belül az 1992-ben kompenzációként bevezetett közvetlen jövedelemtámogatás megszüntetéséről. E támogatási forma ugyanis erőteljesen kifogásolható a horizontális méltányosság állampénzügyi alapelve szempontjából, amióta a vidéki vállalkozó az EU-ban többnyire nem azonos a lakosság szegény rétegével, sőt. Ezért a reformjavaslatok a jövedelempolitikai elem fokozatos kiiktatását tekintik a keleti bővíthetőség előfeltételének, annál is inkább, mert ezt már a berlini egyezménytervezet is tartalmazta. Külön veszélynek tűnik számukra, hogy az új tagállamokat mind strukturális, mind mezőgazdasági ala-

pokból támogatva „túlsubvencionálják” (von Urff, 2001, 37-39. o.). A kisgazdaságok támogatásának ideje lejárt, annál is inkább, mert az uniós pénzek 80%-a a legnagyobb, legtermelékenyebb 20%-nak jut. Francia elemzők – az agrárlobby-közeli INRA intézetből – 8 millió fölös munkahelyet számoltak ki a tagjelölteknek, amit a közvetlen jövedelemtámogatás indokolatlanul őrizne meg. Így e fölvetés szerint kötelező fogyókúra előzné meg a keleti tagok belépését, s míg ezt be nem fejezik, a jelenlegi tagok 20%-ára rugó közvetlen támogatást se érdemelnének (ismerteti: Magyar Hírlap, 2002. január 15.). Míg ez utóbbi fölvetés nyilvánvalóan szélsőséges, pusztán tárgyalási ötlet, a támogatási arányok és mértékek csökkentése, a jövedelemplátó racionalizálása, a piaci viszonyok erősítése és a korábbi védelmi eszközök leépítése azonban föltartóztathatatlan folyamatnak látszik.

Az EU strukturális politikája a területfejlesztés meggyorsításának fontos eszköze volt a dél-európai országokban. Ugyanakkor épp e területet érte már a 90-es évtized során a legtöbb támadás, és a területfejlesztési pénzek nem átlátható irányítása volt a Santer vezette Bizottság 2000. márciusi bukásának közvetlen oka. A terület áttekintő elemzése (Allen, 2000) arra utalt, hogy az uniós politikában – a botrányokat messze megelőzően – előtérbe került a társfinanszírozás, a célzottság, az átláthatóság és a nem állami pénzek túlsúlyra juttatásának elve, miközben fokozatosan felszámolják a kormányzatok „kapuőri”, azaz pénzosztó-ellenőrző szerepét. Mindez jelentős filozófiaváltást jelent – az újraelosztó elemek mérséklését –, valamint az eljárások rendjének átalakítását. Ez nem az egyszerűsítés irányába hat.

Mindebből következően a pénzek kizárólag pályázati úton lesznek elérhetőek, s a hozzáférés jelentékeny adminisztratív kapacitást igényel. Ez a korábban intézményesen is közhivatalként szabályozott, utóbb saját forrásaikkal sem igen rendelkező önkormányzatoknál jelentős gondokat vethet fel, így a pénzek meghirdetése és a ténylegesen lehívott összegek közt akár szakadékszerű különbség is előállhat. Mindezek alapján súlyosan eltúlzottnak kell minősíteni azt a szakértői becslést (Gyévai, 2002), ami hazánk számára 2004-re 1,4 Mrd eurós mezőgazdasági és 2,2 Mrd eurós strukturális alapokbeli kifizetést valószínűsítene. Különösen könnyen belátható ez, ha a tételt szembesítjük azzal a párhuzamos hírral (Fóris, 2002), mely szerint a Bizottság a teljes bővítést 11,6 Mrd eurós összköltségből kívánná megoldani (a tagállamok ennél azért szűkmarkúbbak).

Nem célszerű átsiklani afölött sem, hogy az EU a decentralizálás mellett a koncentráció elvét is meghirdette, s bizonyos fokig meg is fogja valósítani: a taggá válás idejére a lakosság legfeljebb egyharmadát kívánják támogatni, azt is addicionális pénzekkel, nem pedig a hazai költségvetés által megtakarított összegek kipótlásával (Horváth, 2001, 267-269. o.). Ez bizony jelentős kihívás elé állítja a magyar államháztartási gyakorlatot, ahol egyáltalán nem ismert a több évre elköltetlen közpénz fogalma, s egyáltalán nem bevett a külső auditorok előtti elszámoltatás, de a társfinanszírozás gyakorlata sem.

Kérdéses ma még, hogy az euróhoz történő csatlakozás előmozdítására létesített kohéziós alapokat felszámolják-e, mint 1999-ben tervezték, vagy pedig milyen módon korlátozzák a hozzáférést. Szembetűnő ugyanis, hogy a nettó befizető országok, mindenekelőtt Németország, Anglia és Svédország a közös alapok ma lehetséges mértékű feltöltését sem pártolják (Financial Times, 2002. febr. 11.), így az azok jelentős növekedésével számoló közigazgatási tervezetek a vágyálmok birodalmába utalhatók. Egyelőre semmi jele sincs annak, hogy az 1992. évi edinburghi csúcserőteket, a GDP 1,27%-át a tagállamok tényleg a közös kasszába kívánnák tenni a jelenlegi (2001. évi 1,06%) helyett. Ezzel szemben az már a keleti bővítést először komolyan megalapozó 1997. évi luxemburgi határozatokban látható volt, hogy e lépés peremfeltétele az, hogy bizonyos mértéket – ez akkoriban 13-14 Mrd euró volt – semmiképp se lépjen túl. Ez a tagjelöltek által követelt feltétlen és egyenlő elbánás mellett bizonyára nem tartható. Pedig a keleti kibővítésnek épp ez lesz a – politikailag – legkeményebb korlátja.

Kevés tudható ma még az újraelosztásban sok tekintetben ellentétes érdekeket megjelenítő nagy tagállamok, főleg Németország, Franciaország és Spanyolország álláspontjáról, míg az olasz, görög és portugál transzfer-központúsággal adottságként lehet számolni. Teljesen egyértelmű, hogy minél erőteljesebben érvényesül ez a szempont az unión belüli vitákban, annál csekélyebb reformokra s annál kisebb bővítésre lesz mód. Ha viszont abból indulunk ki, hogy a 12 ország bevétele a mai tagállamok jólétét évtizedes távon 3-6, azaz évi 0,1-0,3%-kal növeli, ez a hatás a számítási hiba és a szezonális határain belül esik. Vagyis mindkét oldalon jobb érveket kell találnunk az unió kibővítésének megalapozására.

Ha ezeket – például a stratégiaiakat – megtaláljuk, akkor a makroökonómiai hatás csekély volta teret engedhet a ma láthatónál nagyvonalúbb megoldásokra is. Ez azonban nem épp a legvalószínűbb változat.

Kitekintés helyett

Az e cikkben áttekintett folyamatokból nem lehet közvetlen következtetésre jutni az unió keleti kibővülésének időpontjára és szaldójára vonatkozóan. Ugyanakkor bizonyos támpontokat nyerhetünk a szélsőségesnek bizonyuló – bár gyakorta felidézett – változatok kizárására, és mindenekelőtt a közvélemény és a közigazgatás jó részében elterjedt túlzó igények és várakozások lehűtésére.

A fentiekben leírt folyamatokba belefér, hogy a csatlakozási tárgyalásokat Magyarország – külön krízisek előidézése és ezzel való fenyegetőzés nélkül – 2002/2003-ban lezárja. A reálisan meghatározott transzferekre a berlini pénzügyi előirányzat fedezetet nyújt, s az egyéni elbánás elvét senki és soha nem vonta vissza. Vagyis a magyar siker nem függ más országok sikerétől, igaz, nem is teljesen függetleníthető attól.

Másrészt viszont egyáltalán nincs szó lefutott mérkőzésről, hiszen a legkényesebb, pénzügyi vonatkozású kérdések vannak nyitva. Elképzelhető, hogy a döntéshozatal és

az újraelosztás körül kialakuló bénultság az unió fogadókésztségét tovább mérsékeli, méghozzá a magyar fél részéről nem befolyásolható módon.

A magyar gazdaság ma ismert folyamatai nem zárják ki, hogy az MNB 2001. júniusi irányváltásakor megfogalmazott, erőteljesen szigorító inflációs célkitűzések teljesüljenek. Ehhez a standard közgazdasági ismeretek szerint szükség lenne a fiskális politika segítségére is, amit viszont csak újabb, a nagy elosztó rendszereket és a közterheket érintő reformok tudnak megalapozni.

Magyarország bruttó beruházási rátája jelenleg a 25%-ot is meghaladja. Ez nemzetközi összehasonlításban inkább sok, mint kevés, vagyis téves az a beállítás, hogy a nemzet érdeke a minél nagyobb összegű forrás bevonása lenne, függetlenül annak költségétől és függetlenül annak hasznosulásától. A források a jó allokációs mechanizmus, a jól működő tőzsde és hazai bankrendszer révén, a csökkenő infláció és a csökkenő kamatszint mellett lennének képesek jobban hasznosulni. Ezek ismert, de nem önmaguktól bekövetkező feltételek.

A magyar gazdaság tartós, az EU-átlagot jelentősen meghaladó, ugyanakkor pénzügyi kisiklásokra nem vezető növekedése a legjobb ütköztárgya tagfelvétel mellett. Ezt nem lehet adottnak tekinteni, mint a dezinflációt sem és az államháztartási egyensúlyt sem. Ez magyarázza azt, hogy a jellemző megközelítés (Bolle–Jacobsen, 2001) a közép-európaiak euróövezetbe lépését nem stabilizáló, hanem az euró hitelét aláásó, elszármított lépésnek véli, és késleltetni szeretné. Az érv – érdemétől függetlenül – ma is jelentős politikaformáló erő, amire csak a folyamatosan javuló teljesítmény és hitelesség lehet a válasz.

Mai ismereteink szerint nem látható, hogy Lengyelország önerőből le tudná küzdeni azokat az akadályokat, amelyek miatt bevétele a mai mértékekhez képest igen drága lenne, az előzetes becslések szerint 11–12 Mrd euró (a teljes erre szánt összeg, mint láttuk, 13–14 Mrd euró lenne). Politikai okok is valószínűsítik a lengyelek hátra sorolását, ami ugyan nem jó hír, de számolni kell vele. Szlovákia Meciar alatt aligha lesz biztos befutó. Lettország és Litvánia instabilitása épp annyira aggasztó, mint a balkáni térségé.

A NATO első körös bővítését sem 1999-ben, sem 2001-ben nem követte második, és a délkelet-európaiakat is felölelő harmadiknak a távlata sem látható. Ez arra utal, hogy van veszélye a végleges, vagy legalábbis sok éves kimaradásnak – Románia és Bulgária például csak hazánk után 12 évvel kerül le az uniós vízumlistáról. Az idő tehát sürges, mert az unió kibővítése korántsem olyan egyszerű, biztos és már elrendezett kérdés, mint ahogy a diplomáciai nyilatkozatok némelyikének hangvétele sugalmazhatja. Pénzről nyilván csak „kökeményen” lehet tárgyalni. De azt hinni, hogy később jobb egyezményt lehet kötni, súlyos tévedés. Az EU közös vívmányaiban a környezetvédelmi és a szociális, vagyis a legköltségesebb elemek terjeszkednek. A közös kassza eközben – GDP-arányosan – nem bővül, hanem talán még szűkül is. A fókák pedig egyre többen lesznek.

(A cikk a Magyar Exportőrök Szövetségének rendezvényén tartott előadáson és az ezt követő vita tanulságain alapul.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Allen, D. (2000): Cohesion and the structural funds. In: Wallace, H.–Wallace, W. szerk.: *Policy-Making in the European Union*, 4. kiadás, Oxford, Oxford University Press, 244–265. old.
- Blomström, M. (2001): *Foreign Direct Investment: Firm and Host Country Strategies*. Cheltenham (Anglia): E. Elgar.
- Bobay, F. (2001): Political economy of the Nice Treaty: rebalancing the EU Council. Bonn: *ZEI Policy Paper*, B28, 3–19. old.
- Bolle, M.–Jacobsen, H.-D. (2001): New risks ahead: the eastward enlargement of the eurozone. *Intereconomics*, 36. évf. 6. szám, 298–305. old.
- Brok, E. (2001): Ready or not, here they come! *Intereconomics*, 36. évf. 1. szám, 3–7. old.
- Clausen, J.–Donges, J. (2001): European monetary policy: the ongoing debate on conceptual issues. *The World Economy*, 46. évf. 10. szám, 1309–1326. old.
- C. Sr. (2002): Hoffnung für Zypern? *Neue Züricher Zeitung*, jan.17.
- Csaba László (2001): Az EU fogadókészége a Nizzai Szerződés után. *Európai Tükör*, 6. évf. (2–3). szám.
- Fóris György (2002): Pénzbe kerül az EU bővítése. *Világgazdaság*, jan.1.
- Green-Cowles, M.–Smith, M. szerk. (2000): *The State of the EU: Risks, Reform, Resistance and Revival*, 5. kötet. Oxford: Oxford U. Press
- Gyévai Zoltán (2002): Számmisztika. *Figyelő*, 46. évf. 3. sz., 18–19. old.
- Halmi Péter–Elekes Andrea (2001): Uruguay után, Katar előtt: A WTO mezőgazdasági megállapodás alkalmazása és jövője. *Külgazdaság*, 45. évf. 11. szám, 4–26. old.
- Hare, P. G. (2001): Intézményi változások és gazdasági teljesítmény az átalakuló országokban. *Külgazdaság*, 45. évf. 10. sz., 4–34. old.
- Havasi Éva (2002): Az európai integráció az Egyesült Államot ért terrortámadás után. *Külgazdaság*, 46. évf. 1. szám, 29–36. old.
- Horváth Gyula (2001): Regionalizmus, kohézió és a magyar térszerkezet modernizációja. In: Földes György–Inotai András, szerk.: *A globalizáció kihívásai és Magyarországon*. Budapest, Napvilág Kiadó, 249–288. old.
- Issing, O.–Gaspar, V.–Angeloni, I.–Tristani, O. (2001): *Monetary Policy in the Euro Area*. Cambridge stb: Cambridge U. Press.
- Juhász Endre (2002): Ragaszkodunk az egyenlő elbánáshoz (Rockenbauer Nóra interjúja). *Magyar Hírlap*, január 11.
- Kowalik, T. (2001): Why the social democratic option failed: Poland's experience with systemic change. In: Glyn, A. szerk.: *Social Democracy in Neoliberal Times*. Oxford stb. Oxford U. Press, 223–252. old.
- Lányi Kamilla (2001): Európa választásai. *Valóság*, 45. évf. 6. sz.
- Orlowski, L. (2001): Monetary convergence of the EU candidates to the eurozone: a theoretical framework and policy implications. Bonn: *ZEI Working Paper B25* (szept.)

AZ EURÓPAI EGYESÜLÉS FOLYAMATAI

Hedri Gabriella
az EURATION
Alapítvány
igazgatója,
egyetemi tanár

Az Európai Tanács sors elnöke, Guy Verhofstadt belga miniszterelnök a 2001. decemberi laekeni tanácskozás nyilatkozatáról megállapította, hogy az felöleli a globalizációs világban lévő Európa jövőjének valamennyi lényeges kérdését, s hozzáfűzte: „nincsenek tabuk”.¹

- Norman, P. (2002): Internal bickering tarnishes start of EU convention on constitution. *The Financial Times*, jan.28.
- Perée, E.–Steinherr, A. (2001): The euro and capital markets: a new era. *The World Economy*, 46. évf. 10. sz., 1295-1308. old.
- Persson, G. (2002): Europe's missed deadlines. *The Financial Times*, jan. 14.
- Práger László (2000): Nyitás a globalizált világra. *Európai Tükör*, 5. évf. 4. sz., 33-46 old. – újraközli: *Gazdaság*, 8. új évf. 2. szám (ősz), 41-48. old.
- Riecke, Th. (2002): Bittere Lehren für die US-Notenbank. *Handelsblatt*, jan.28.
- Schulmeister, Paul (2000): Berliini zsákutca. Az Ausztria elleni szankciók és az EU reformok között. *Európai Szemle*, 11. évf. 3. szám, 55-67. old.
- Tangermann, S.–Binse, M. szerk. (2000): *Central and Eastern European Agriculture in an Expanding EU*. Wallingford and N. Y.: CABI Publ.
- Török Ádám (1999): *Verseny a versenyképességért?* Budapest, a MeH kiadása.
- Trofimov, Y.–Clark, J. (2002): Italian minister envisages smaller role for Commission. *The Wall Street Journal Europe*, jan. 25/26.
- Von Urff, W. (2001): The future of European agricultural policies. Bonn: *ZEI Policy Paper* B28, 20-40. old.

Az EU jövőjét illető következtetései előirányozzák a politikai unió, a közös védelmi és biztonsági politika, a fenntartható fejlődés, az eredményes szociálpolitika létrehozását, s nem utolsó sorban a kibővülést.

Egy korábbi belga miniszterelnök, Leo Tindemans több mint negyedszázada, 1975 decemberében az akkori Európai Közösségben már előterjesztett egy „Jelentés az Európai Unióról” című javaslatot, amelyben a mai témák nagy részéről szó esett. Az 1980-ban megjelent kötetében² Claus Schöndube megállapította, hogy a Tindemans-jelentés első osztályú temetést kapott, noha 1979-ben az Európai Tanács megerősítette megállapításainak értékességét, azzal, hogy ezekről további vizsgálódás szükséges. Tindemans megírta, hogy többek szerint rosszul választotta meg jelentésének időpontját, hiszen akkor recesszió volt, az EK-ban munkanélküliség, de hozzáfűzte: valamennyi kollégája egyetértett azzal, hogy az ilyen problémákat az EK tagjai csak együttesen lehetnek képesek megoldani.

Tizenhárom évvel később, 1992-ben a tagállamok megkötötték a Maastrichti Szerződést, amely tartalmazta az Európai Közösség Szerződését (amely lényegében az Európai Gazdasági Közösséget, az Európai Szén- és Acélközösséget és az Európai Atomközösséget létrehozó szerződések korszerűsítése), továbbá az Európai Unió Szerződését, amely inkább célokat rögzített, mint jogszabályokat. Ezt követte az 1997-ben aláírt Amsterdami Szerződés, majd 1999-ben a Nizzai Szerződés. Ezekben a közös kül- és biztonságpolitika, továbbá a közös bel- és igazságügyi politika inkább együttműködési, mint jogilag integrált terület, miközben a szociálpolitika lényegében a tagállamok hatáskörében maradt.

Ugyanakkor számos területen lényeges előrehaladás mutatkozott. Közöttük igen fontos a személyek, áruk, szolgáltatások és tőkék szabad áramlását biztosító egységes belső piac megalakulása, a pénzügyi politikák integrációja, amelynek keretében tizenkét tagállam 2002-ben bevezette a közös valutát, az eurót, az eredetileg hat tagú EK kibővülése kilenc, majd tizenöt tagúra, a tizenkét tagállam egymás közötti határellenőrzést megszüntető Schengeni Egyezmény, a közös kül- és biztonságpolitika magas képviselőjének ki-

¹ Sonderausgabe zur Tagung der Europäischen Rates in Laeken. Bulletin Quotidien Europe Nr. 8114. 2001.

² Claus Schöndube: Europa Taschenbuch, Europa Union Verlag, 1980.